Татар халык әкиятләре

Башкарды: Шәйхетдинова З.Д.

Татар халык әкиятләре

- Өч кыз
- Аю белән Хатын
- Төлке белән торна
- Ике ялкау
- Төлке белән Каз
- Аю белән Бабай
- Шүрәле
- Үрдәк белән Карга

Өч кыз

Борын-борын заманда булган икән, ди, бер Хатын. Аның булган, ди, өч кызы. Бу Хатын, кызларымның өсте бөтен, тамаклары тук булсын, ди-ди, көне-төне эшләгән, ди.

Менә кызлар үсеп буйга да җиткәннәр. Алар берсеннән-берсе матур, ди, бер битләре ай, бер битләре кояш, буй-сыннары карлыгачтай сылу, ди. Өч кыз, бер-бер артлы кияүгә чыгып, берсе артыннан берсе китеп тә барганнар.

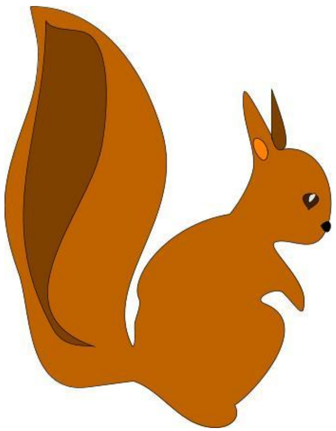

Менә бер ел үткән, ике ел, өч ел үткән. Шулай матур гына яшәгәндә, әниләре авырып киткән. Күрше урамда Тиен дусты бар икән, шуны дәшеп әйткән:

- Тиен дустым, барсана, кызларыма әйтсәнә, хәлемне белергә килсеннәрче, - дигән.

Тиен шунда ук чыгып чапкан. Тиен барып тәрәзә какканда, Олы кыз җиз ләгәннәр чистартып торадыр иде, ди.

- Һай, - дип әйткән, ди, Олы кыз, - бик барыр идем дә бит, аңарчы менә шушы ләгәннәрне чистартып бетерәсем бар иде шул, - дигән, ди.

Тиен моңар бик ачуланган да әйткән:

- Алайса, син шушы ләгәннәреңнән мәңгегә аерылма! – дигән.

Тиеннең шулай дип әйтүе булган, ике ләгән Кызны ике яктан китереп тә кысканнар. Олы кыз егылган да шунда ук гөберле бакага әверелгән.

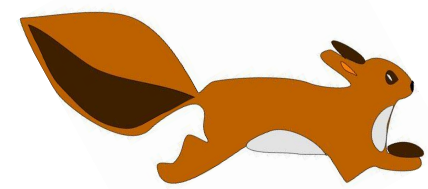

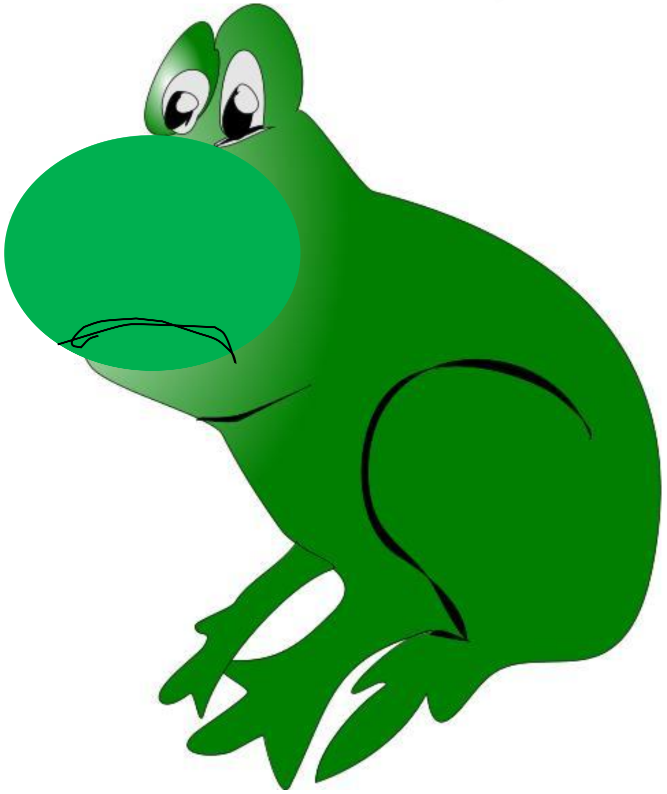

Тиен Уртанчы кызга чапкан. Уртанчы кыз, бу кайгылы хәбәрне ишеткәндә, киндер суга икән. Тиенгә әйткән:

- Һай, - дигән, - әнием янына хәзер үк чыгып йөгерер идем дә бит, менә ярминкәгә киндер сугып өлгертәсем бар иде шул, - дигән.

Тиен бик
ачуланган да
әйткән:
- Алайса, си
гомерең буе ки
сугып кына то
дигән.
Уртанчы кы
шунда ук
үрмәкүчкә
әверелгән.

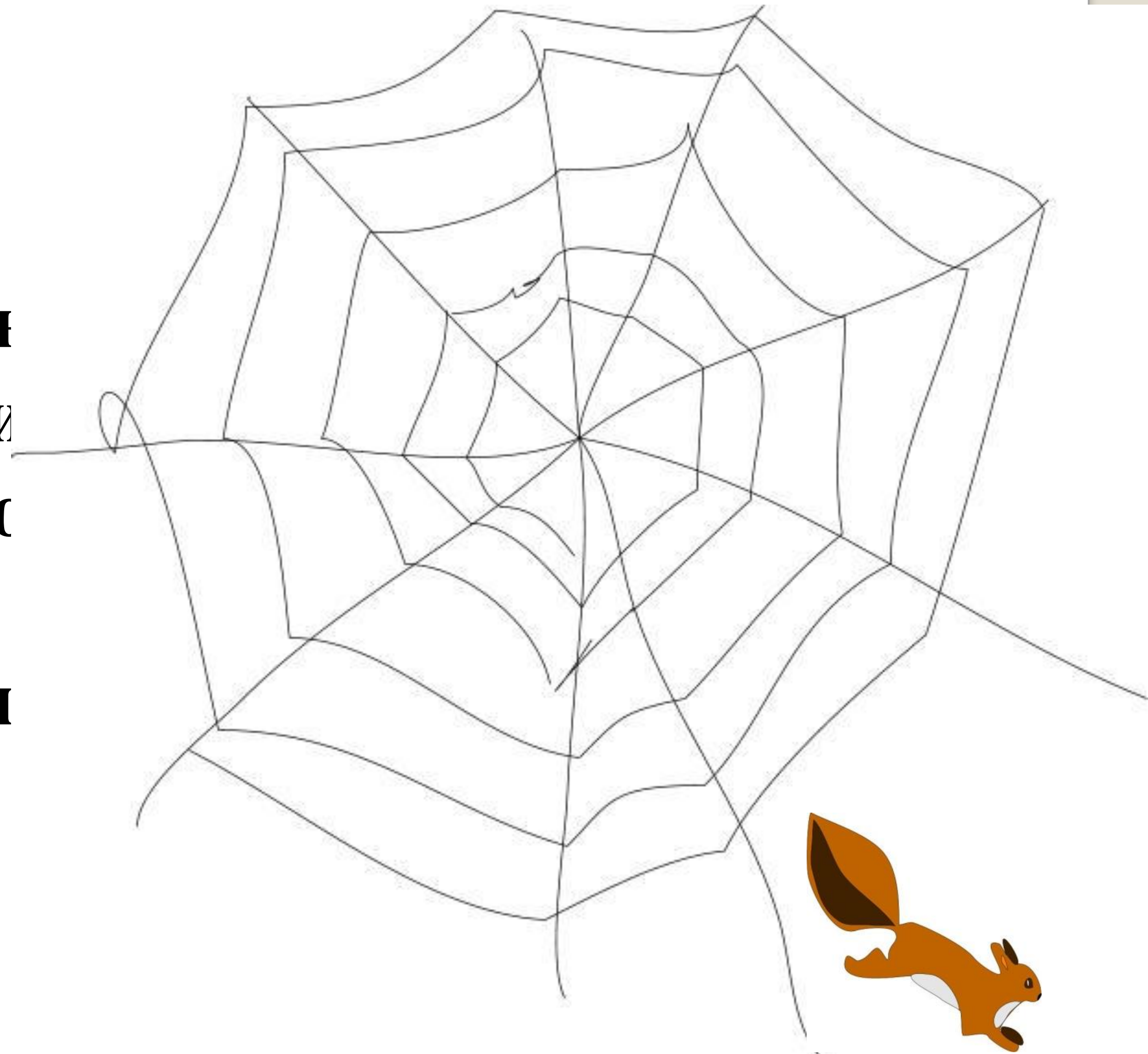

Тиен тәрәзәсен какканда, Кече кызның камыр баскан чагы икән. Ул бер сүз дә әйтмәгән, камырлы кулларын да сөртеп тормаган, чыккан да әнисе янына йөгергән.

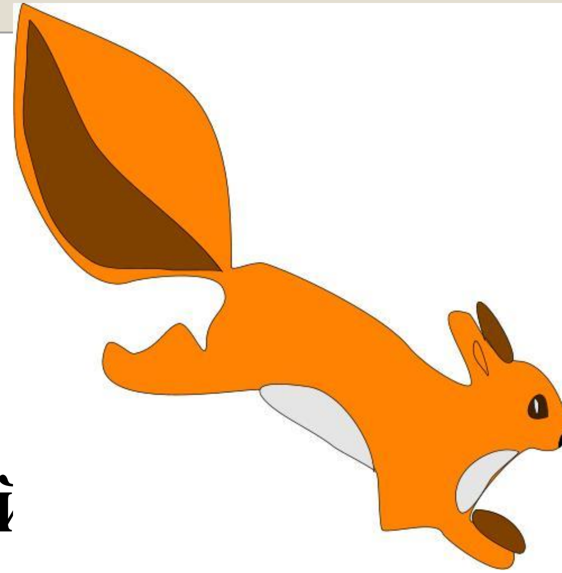

Тиен Кече кызга ә

- И сөекле бала, гомер буе игелек күр, кешеләрне бәхетле ит, аларга куаныч та, юаныч та бул. Кешеләр дә сине сөярләр, синең яхшылыгыңны мәңге онытмаслар, - дигән.

Кече кыз чыннан да бик рәхәт гомер кичергән, халык аны бик яраткан, ди.

Шүрәле

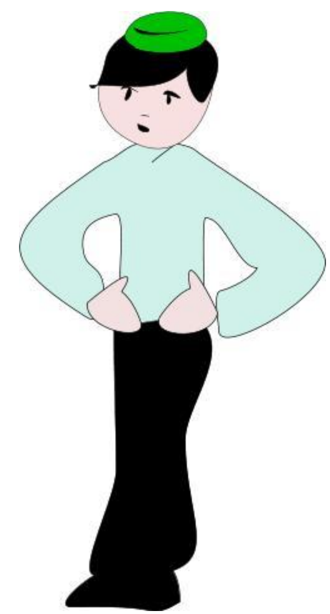

Әүвәле берәү урманда утын кисә икән, анын янына бер Шүрәле килеп чыккан, ди.

Шүрәле аңа:

-Син ни атлы? – дигән. Ул кеше:

-Мин Былтыр атлы, - дигән.

-Шүрәле кешегә:

- Әйдә, кети-кети уйныйк әле, - дигән.

- Ярар, элгәре менә тумранны ярыйк әле, аннары уйнарбыз, - дигән.

Кеше тумранга балта белән чапкан икән, тумран әзрәк ярылган. Шуннан соң бу кеше Шүрәлегә әйткән:

- Мин икенче чапканчы, син шунда бармагыңны кыстырып торсана, - дигән.

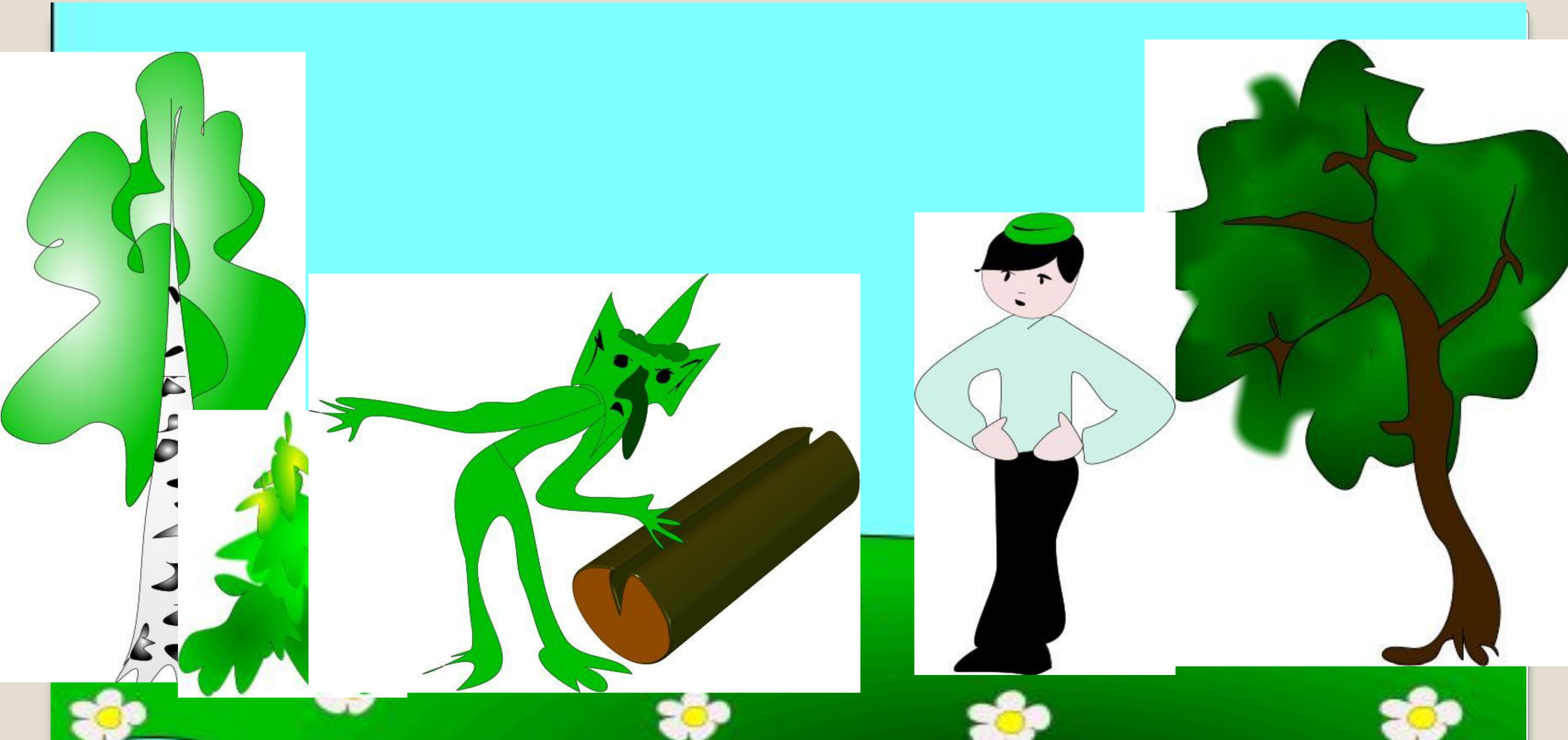

Шүрәле бармагын ярыкка куйган икән, кеше балтасын алгач, ул шунда кысылган да калган. Кеше балтасын алган да качкан.

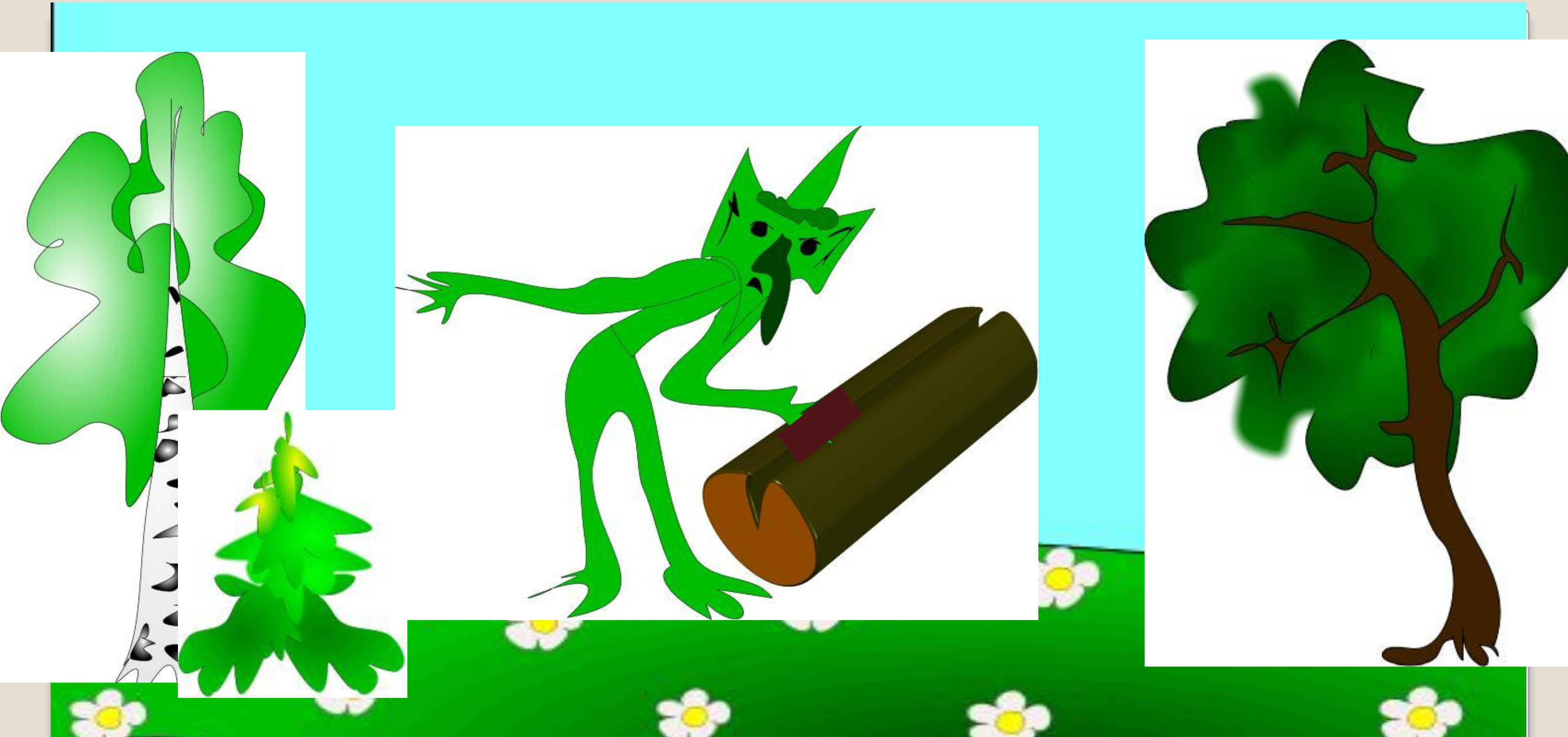

Шүрәле шыр-шыр кычкыра башлаган, ди.
- Бармагымны Былтыр кысты, былтыр кысты! – дип.

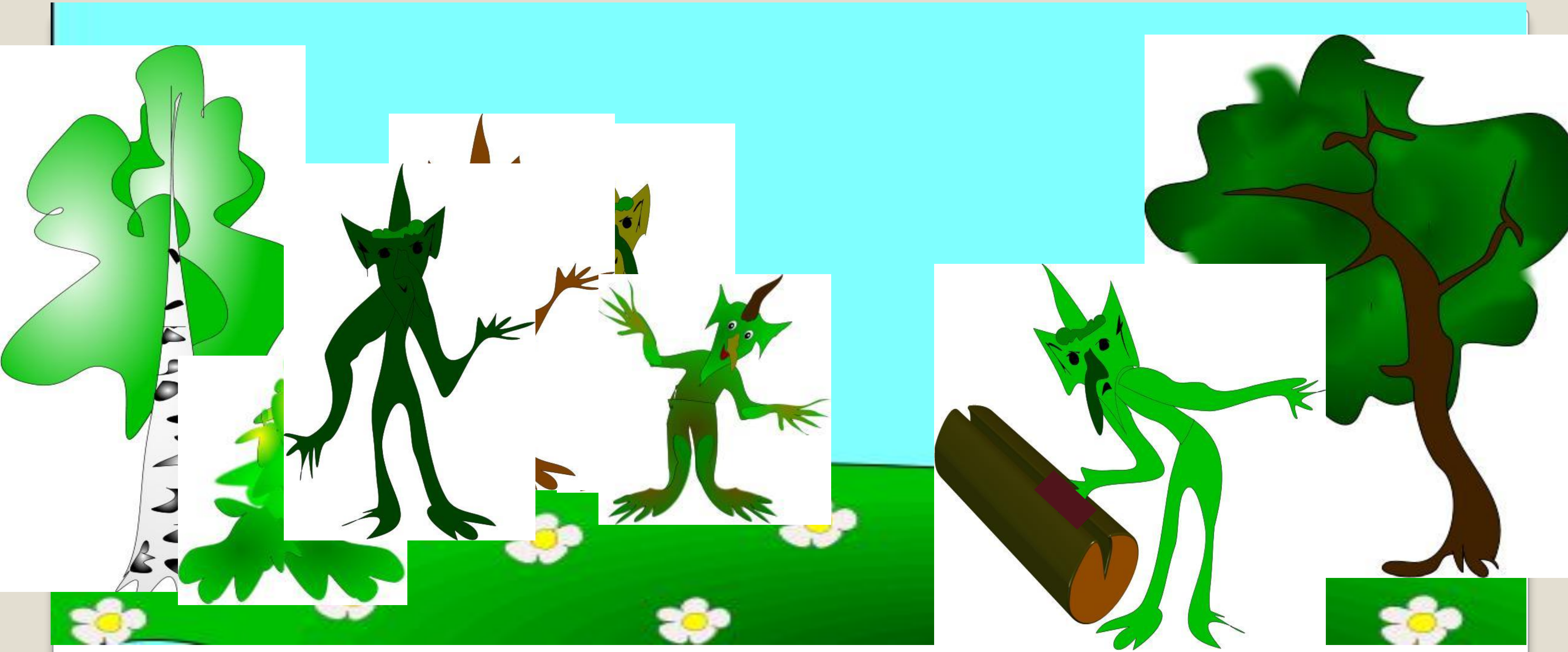

Менә аның янына бүтән Шүрәлеләр җыелган, аннан:

- Кем кысты? – дип сорыйлар икән. Ул:
- Былтыр кысты, - дип әйткән, ди.

Алар аңа әйткәннәр, ди:
- Быел кысса табар идек, былтыр кыскач, каян табарсың, - дигәннәр, ди. – Соң син былтырдан бирле ник кычкырмый тордың? – дигәннәр, ди. Шүрәле аларга авыртуыннан юньләп әйтә дә алмаган, ди.

Аю белән Бабай.
(Татар халык әкияте)

Борын заманда Аю белән Бабай яшәгән. Алар, икәүләп, шалкан чәчкәннәр. Шалкан бик мул булып уңган.

Бабай Аюга:

- Син шалканның кай җирен аласың, тамырынмы, яфрагынмы? – дип сораган.

Аю хайваннарның яфракны яратып ашаганнарын күргән дә яфракка кызыккан.

- Мин шалканның яфрагын алам! – дигән. Һәм яфрагын алган. Бабайга шалканы калган.

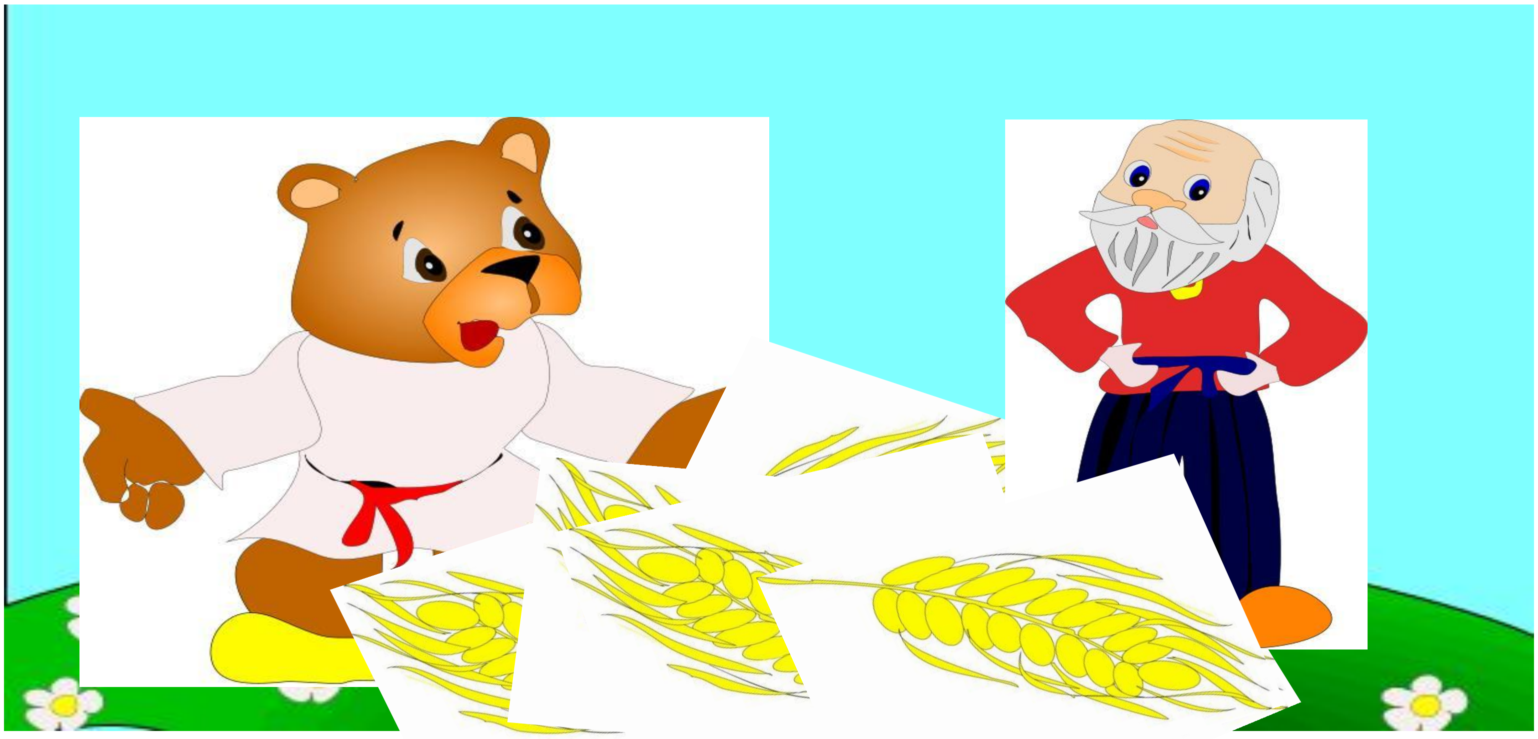

Икенче елны[...] белән Ба[...] бодай чәчкәннәр. Быел инде Бабайдан алдатмам дип уйлаган Аю.

- Мин быел тамырын алам, ә син сабагын ал! – дигән ул Бабайга.

Бабай бодайны урып алган, ә Аюга камылы калган.

Төлке белән Каз
(Татар халык әкияте)

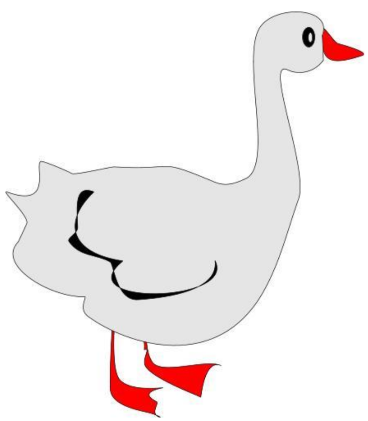

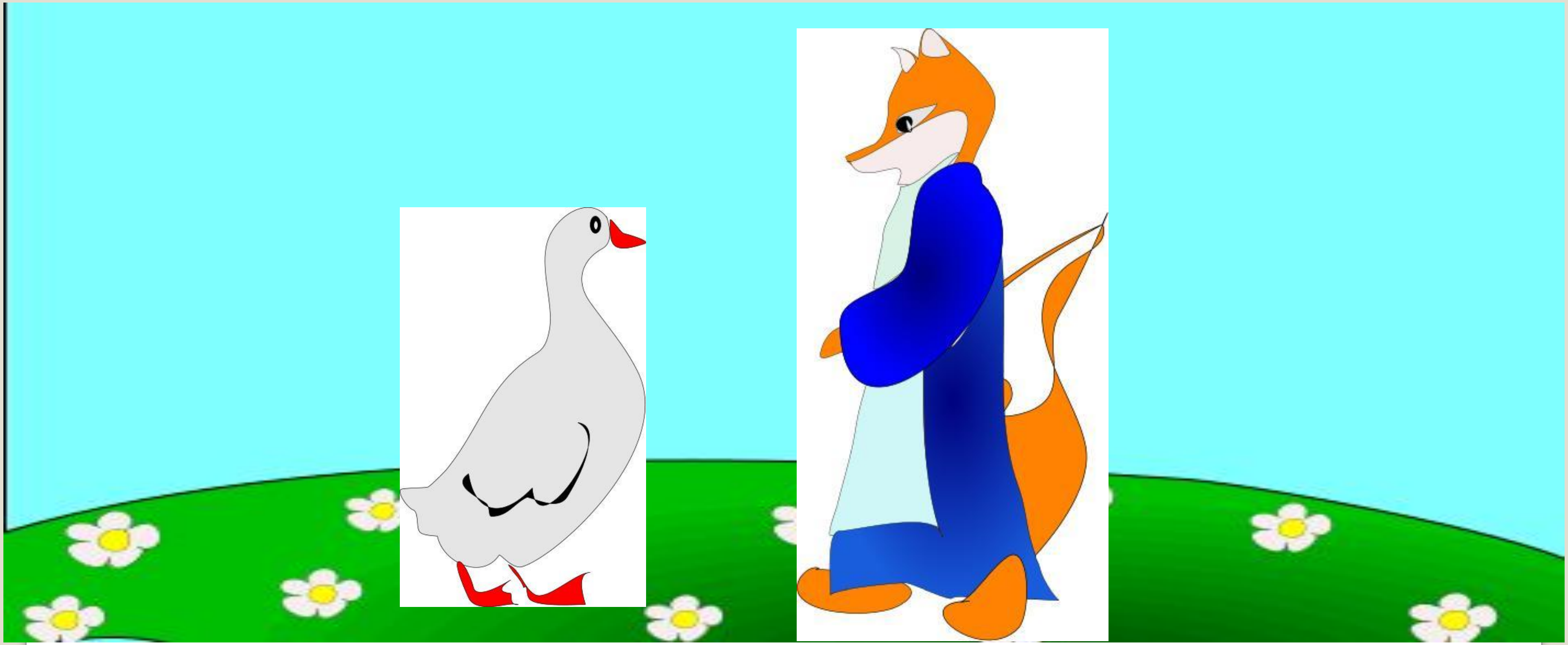

Бервакыт Төлке Казны тотып алган да:

-Каз, мин сине ашыйм, -- дигән.

Каз боегып калган.

-Мин риза, Төлке. Тик син миңа бер биеп калырга рөхсәт ит, - дигән Каз.

-Әйдә, бие, - дигән Төлке. – Ашарга өлгерермен әле.

Каз, канатларын җилпеп, бер урында тыпырдый башлаган.

Төлке:

- Әй оста биисең, Каз, - дип көлә икән.

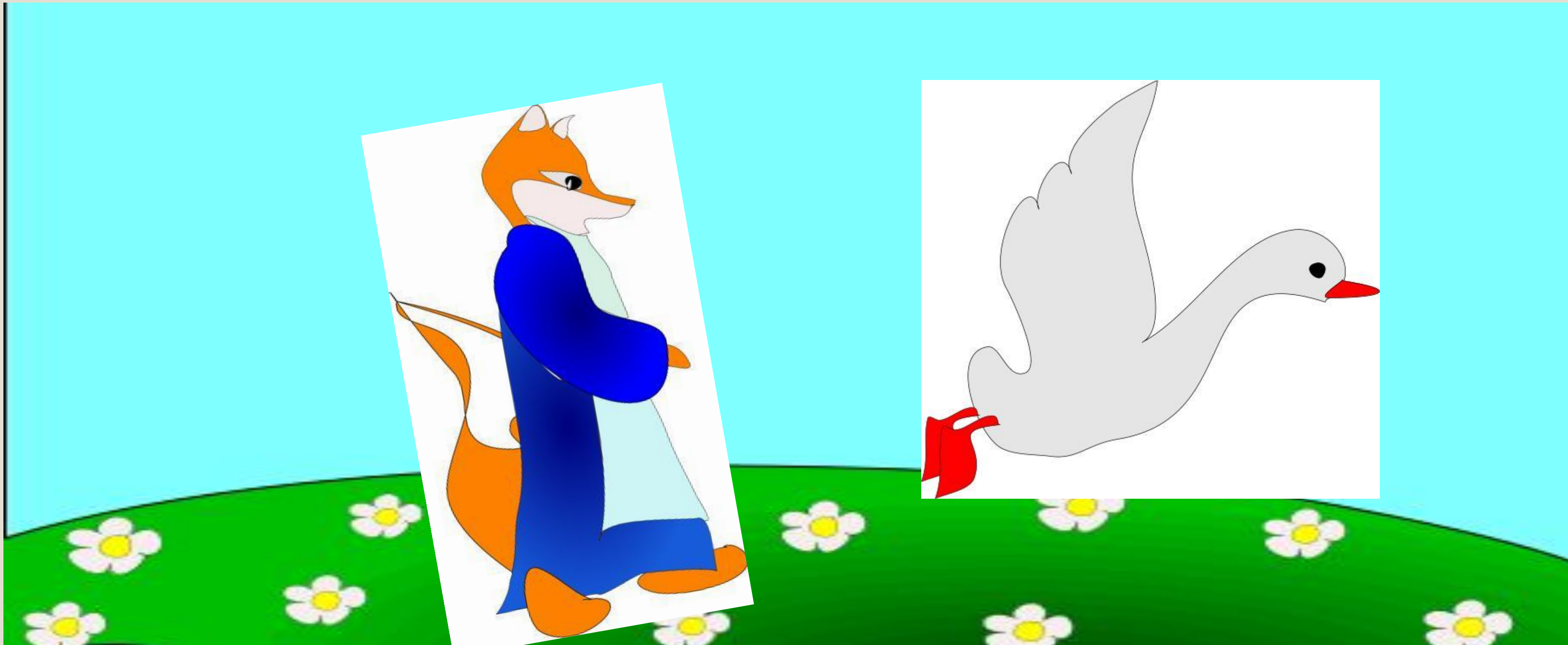

Ә Каз, канатларын җилпеп, бер урында торган-торган да очкан да киткән.

Төлке авызын ачып калган.

- Торна белән Төлке (Татар халык әкияте)

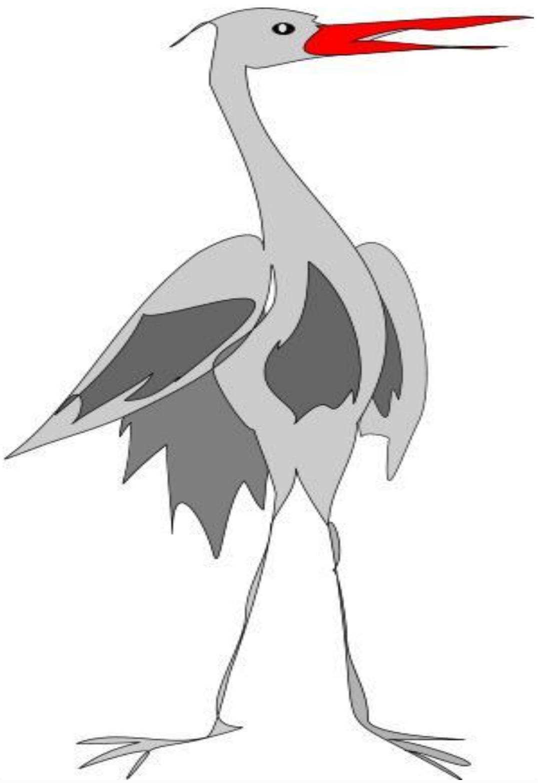

Бервакыт Төлке Торна белән дуслашкан һәм аны үзенә кунакка чакырган:

- Кил, дустым, кил, кадерлем! Мин сине сыйлармын, - дигән.

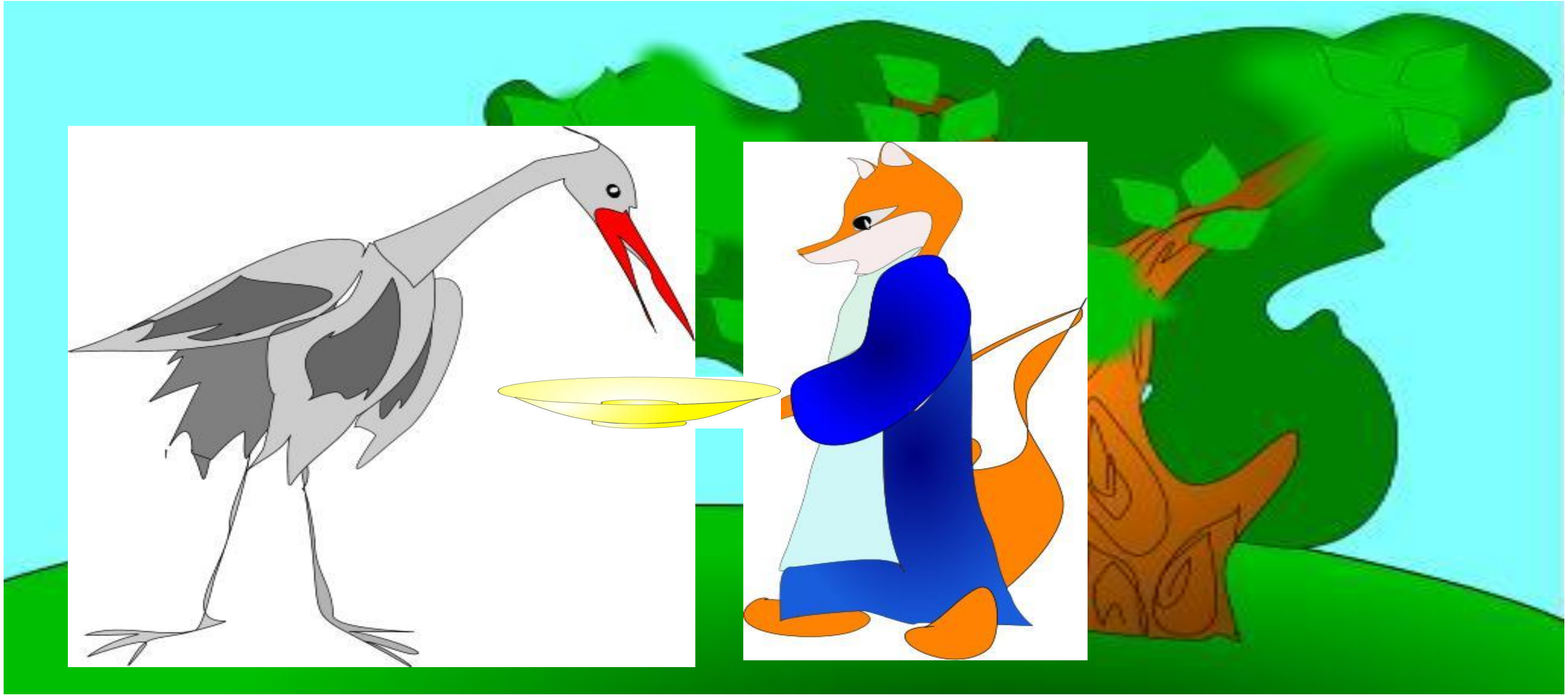

Торна кунакка килгән. Төлке ботка пешереп сай тәлинкәгә салып куйган да Торнаны кыстый икән:

- Аша, дустым, аша, иркәм! Үзем пешердем, - дигән.

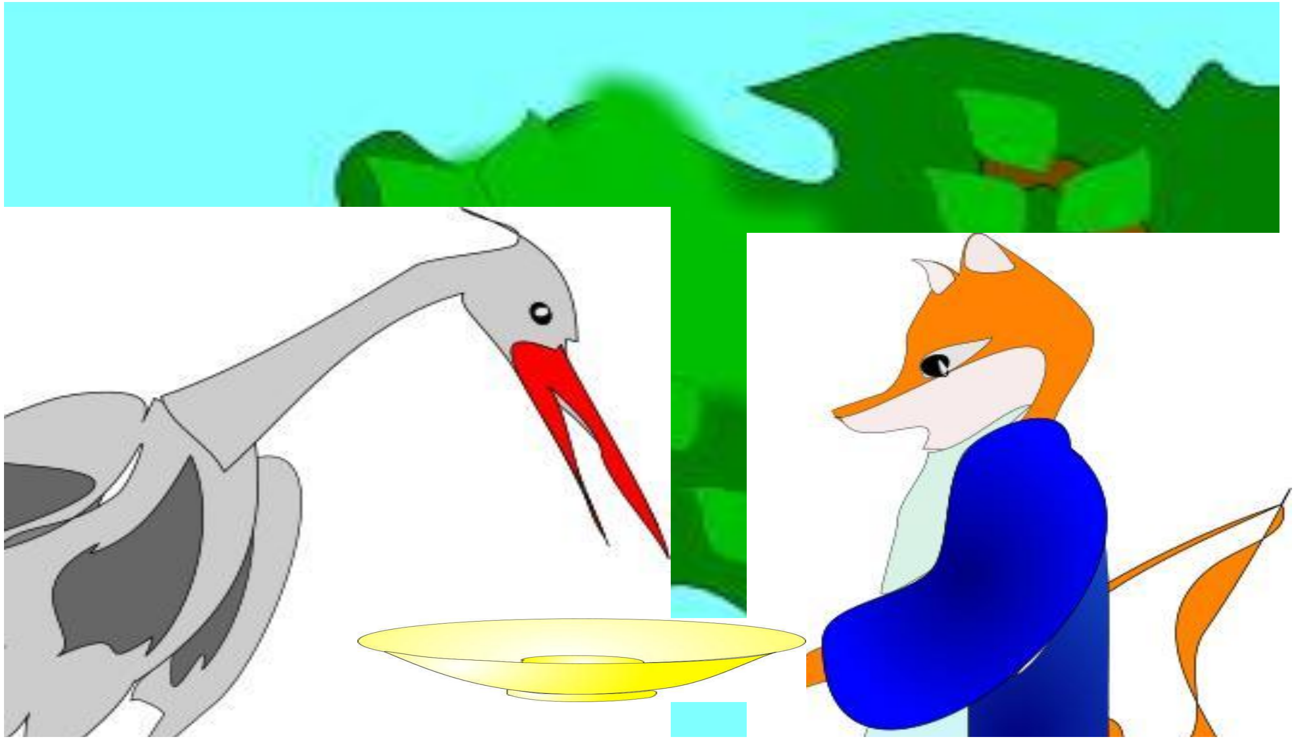

Торна борыны белән тәлинкәне “тук-тук” чукыган да чукыган, ләкин авызына ботка эләкмәгән. Ә Төлке ботканы ялый биргән. Шулай итеп, ботканы берүзе ашап бетергән. Ахырдан:

- Гаеп итмә инде, дустым, башка сыем юк, - дигән.

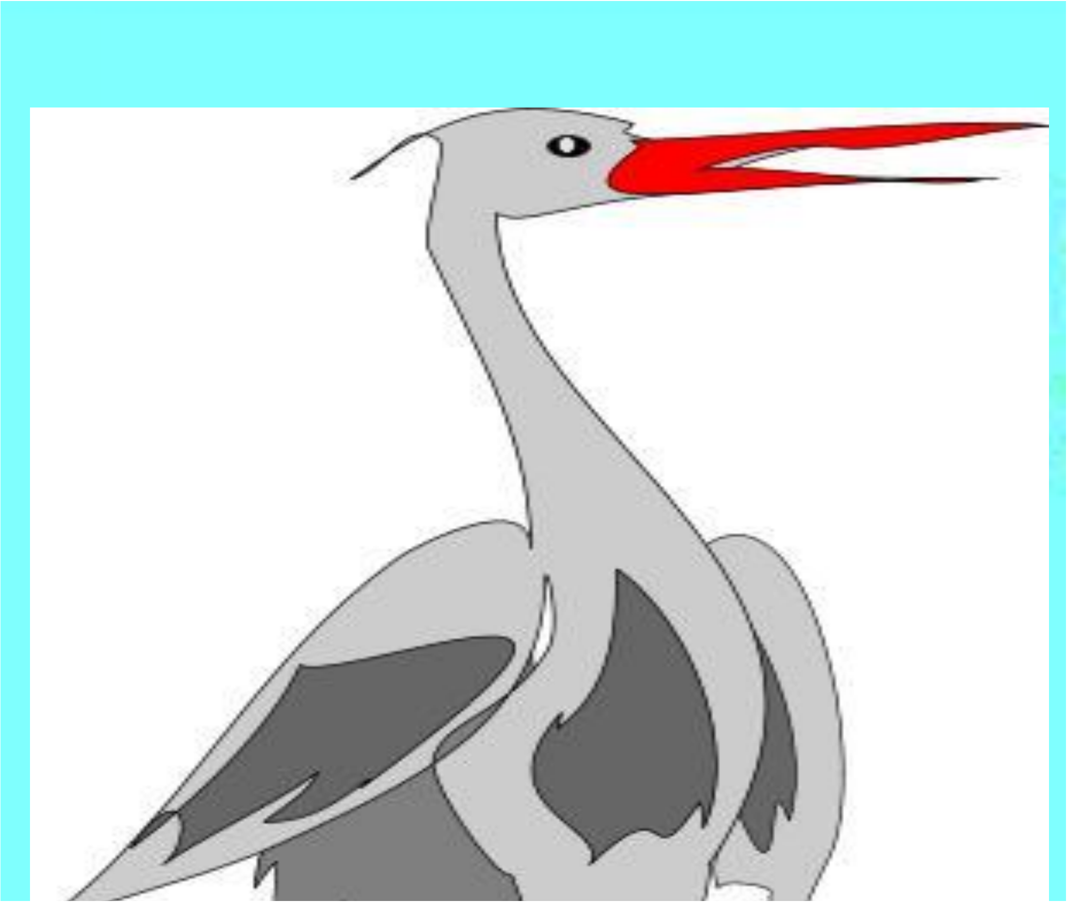

- Монысына да бик рәхмәт, дускаем,- дигән Торна.
– Иртәгә үзең миңа кил.

Икенче көнне Төлке Торнага кунакка килгән. Торна тар муенлы озын чүлмәккә борчак салган да:

- Аша, дустым, аша, сөеклем! Башка сыем юк, - дип, Төлкене кыстый икән.

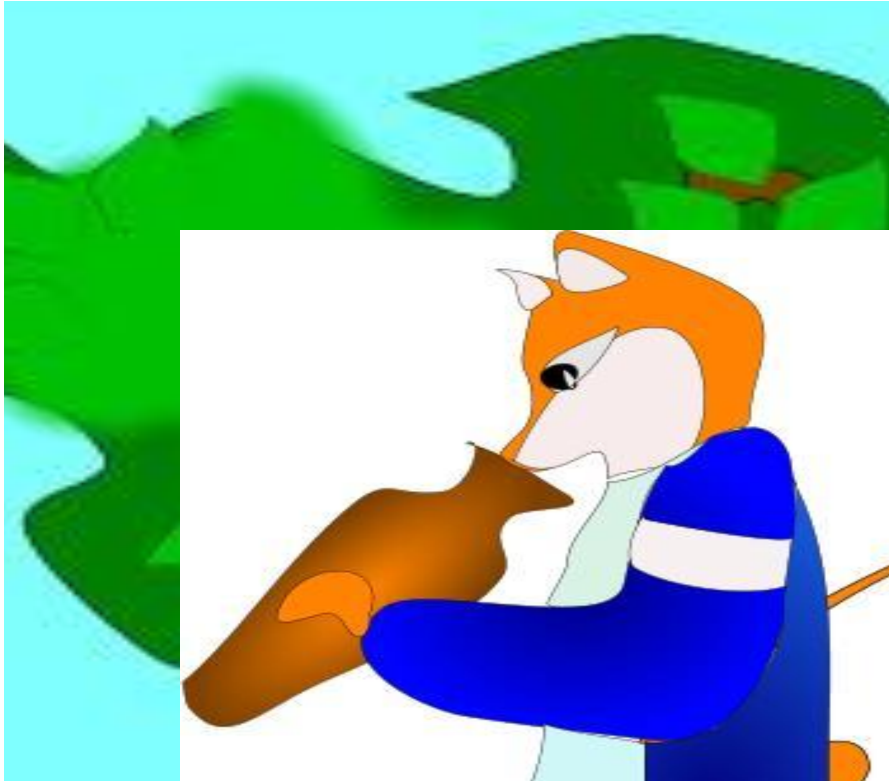

Төлке чүлмәк тирәсендә әйләнә дә тулгана, чүлмәккә башы белән тыгылмакчы да була, иснәп тә карый, ләкин бернәрсә дә ала алмый икән.

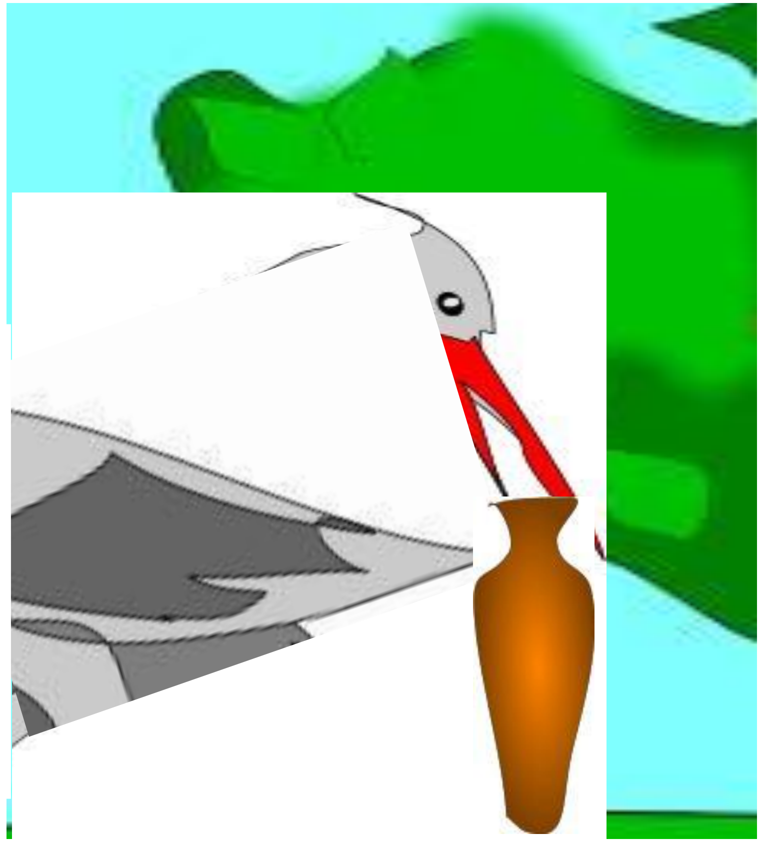

Ә Торна озын борыны белән чүлмәктән борчакны чүпли бирә икән. Ул, шулай итеп, борчакны ашап та бетергән.

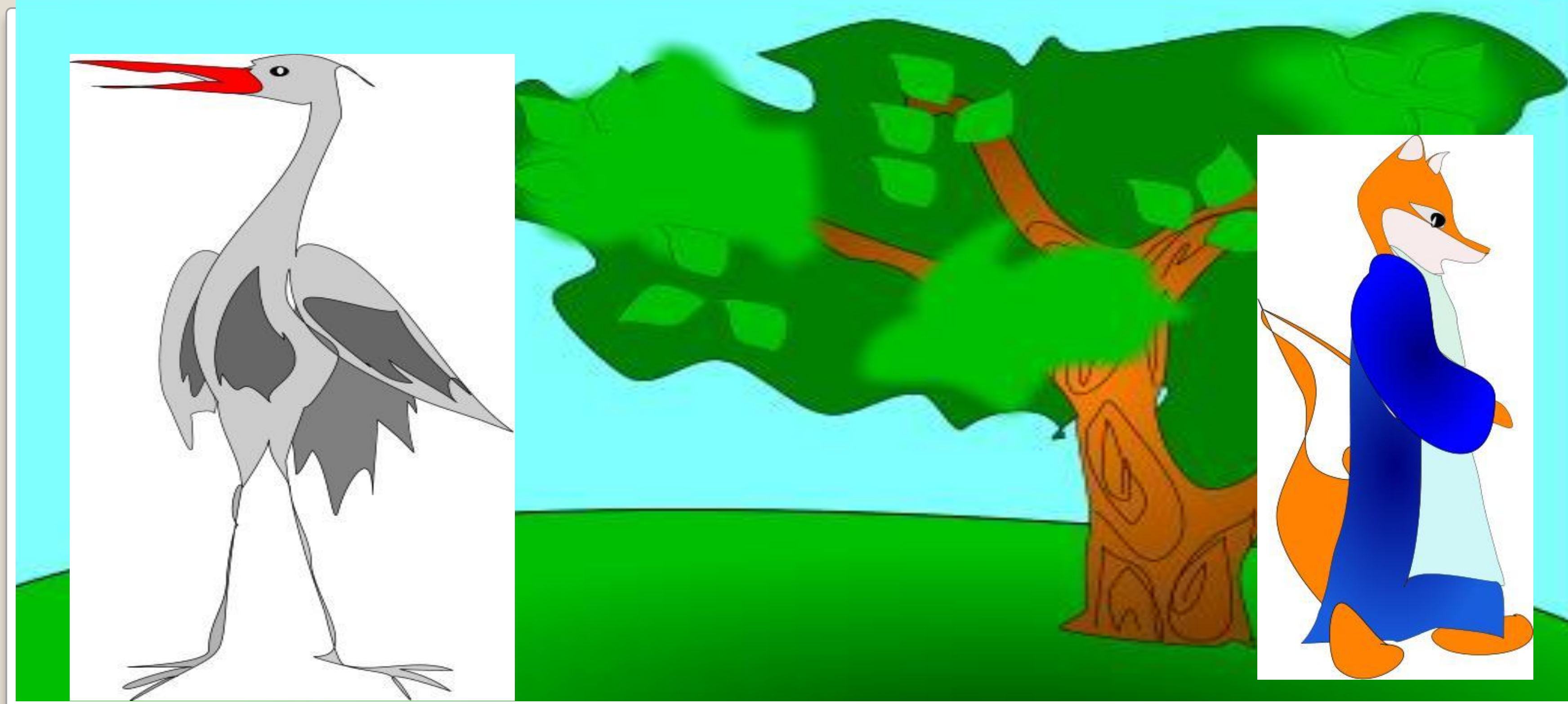

- Гаеп итә күрмә, дустым, башка сыем юк, - дигән Торна.

Төлке ач көе өенә кайтып киткән. Шуннан бирле Төлке белән Торнаның дуслыгы да беткән, ди.

•Аю белән Хатын

(Татар халык әкияте)

Әүвәлге заманда бер Хатын урак урырга баласы белән барган, ди.

Ул ура башлагач ук, аның янына бер Аю килгән. Ул Аюның аягына шырпы кадалган икән, ди. Ул Хатынга аягын күрсәтергә килгән булган. Хатын аның аягыннан шырпысын алган.

Шуның өчен Аю Хатынга бер умарта бал китереп биргән, ди.

Үрдәк белән Карга.
Мәсәл.

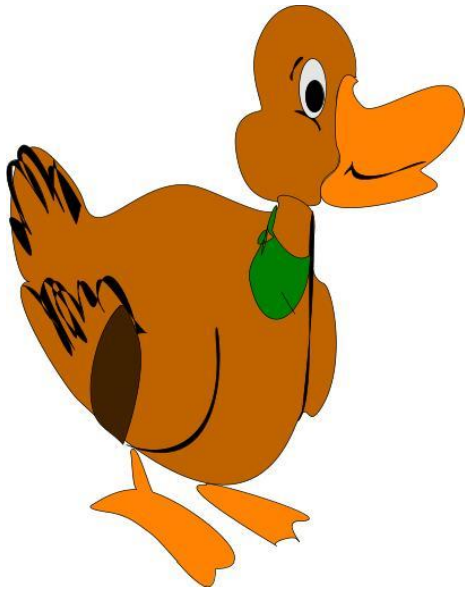

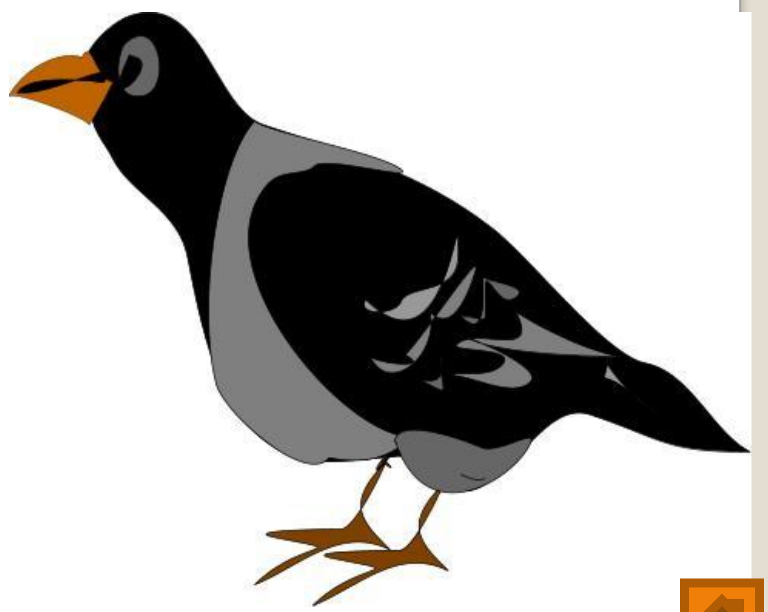

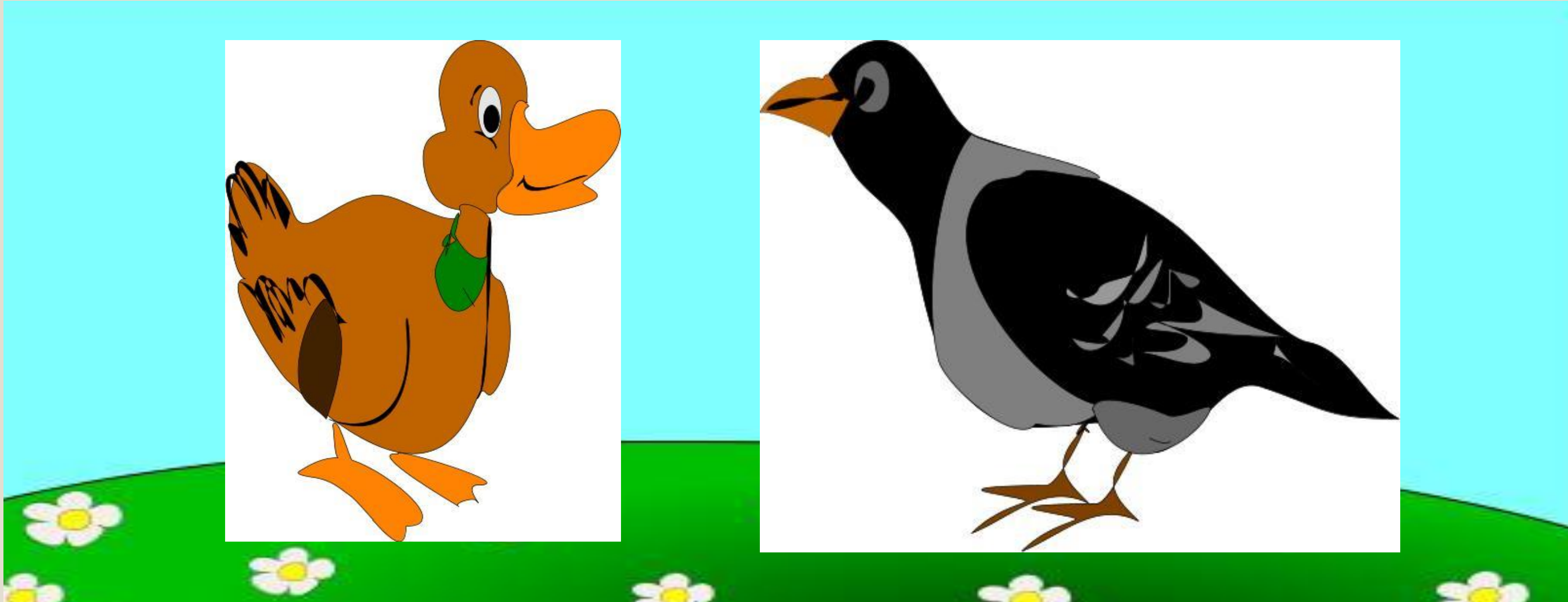

Бервакыт Үрдәк Каргага, үзен күрсәтәсе килеп:

-Мин диңгездә йөзәм, һавада очам, җирдә йөгерәм, - дигән.

Карга:

-Диңгездә чуртан кебек йөзә беләсеңме? Һавада бөркет кебек оча, җирдә болан кебек йөгерә аласыңмы? – дигән моңа.

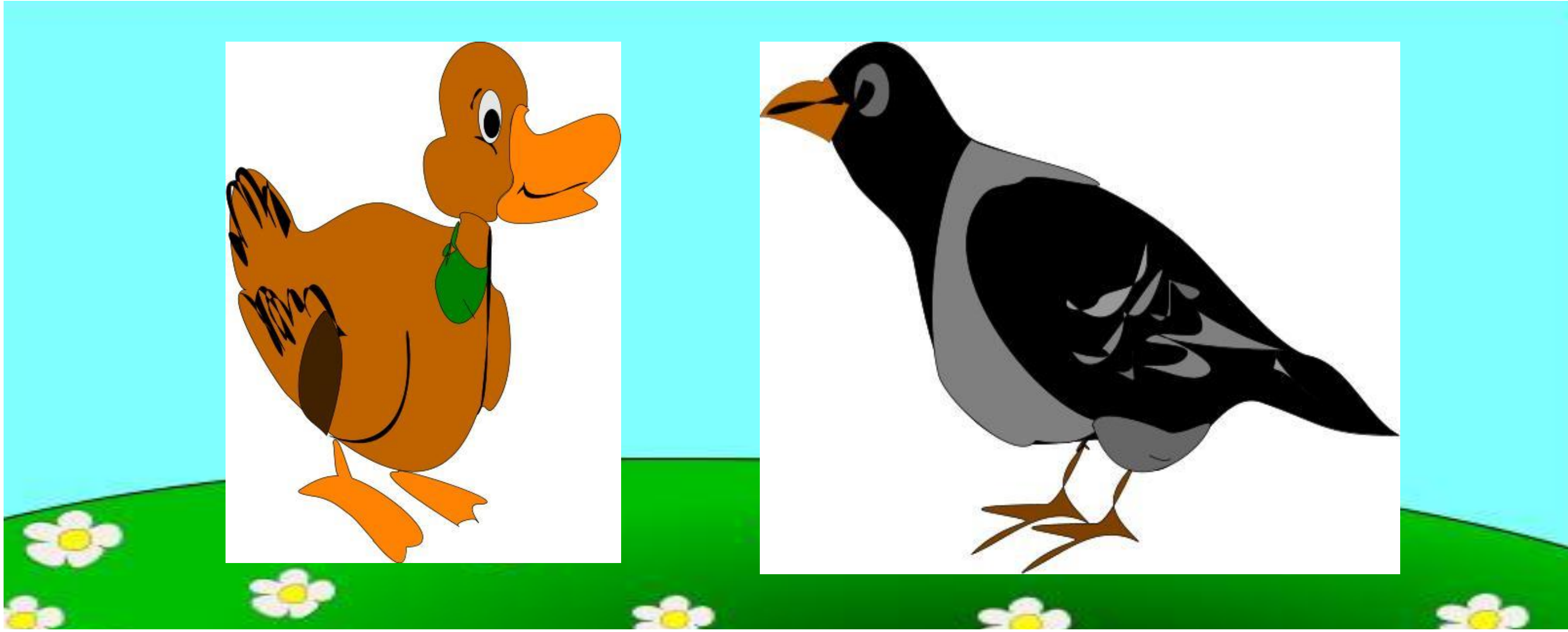

- Юк, - дигән Үрдәк.

- Һи-и, күпне начар белгәнче,
берне яхшы белсәңче, - дигән Карга.

Ике ялкау
(Татар халык әкияте)

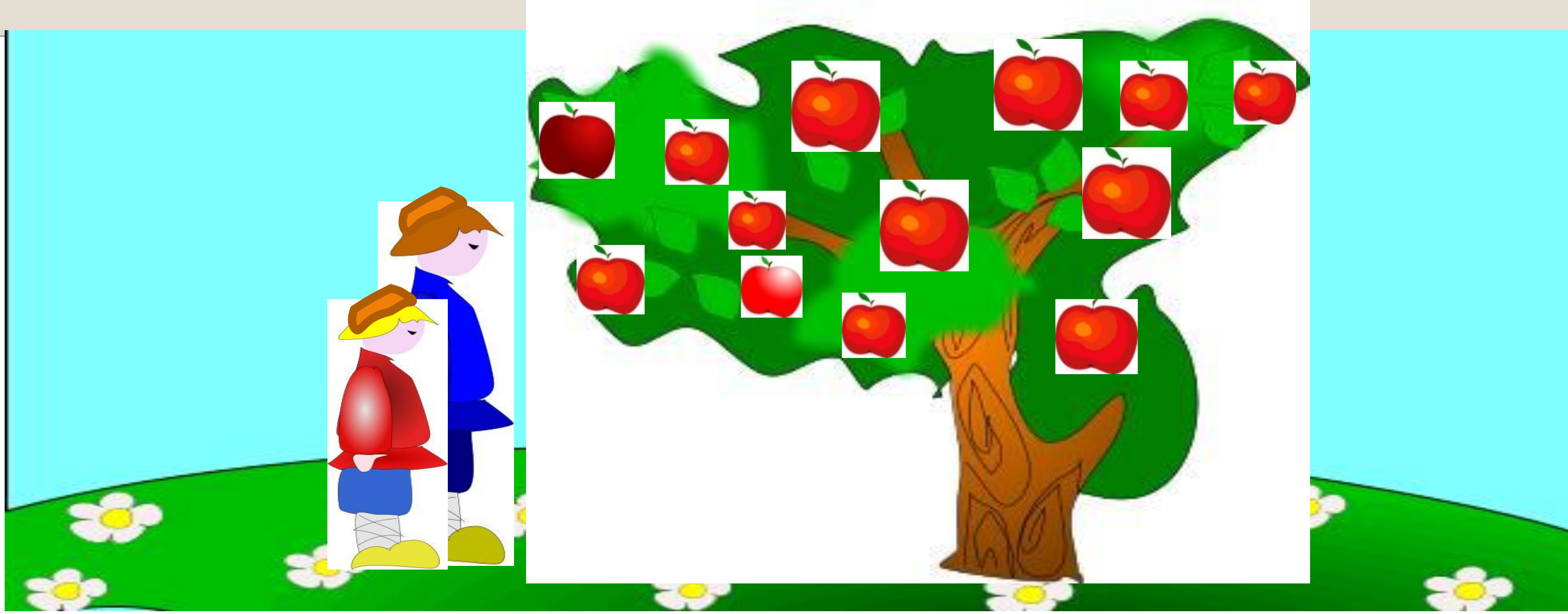

Әүвәлге заманда булган, ди, бик ялкау ике Кеше. Болар бер тапкыр барганнар, ди, урманга. Ул урманда бик тәмле җимешләр бирә торган алма агачы үскән, ди. Болар, бара торгач, шул алма агачын күргәннәр. Олырагы әйткән, ди:

-Әйдә, без бу алма агачын селкетик тә алмасын коеп ашыйк, - дигән. Кечерәге әйткән:

-Иренмичә аны селкеткәнче, әйдә, ичмаса, астына кереп ятыйк, - дигән.

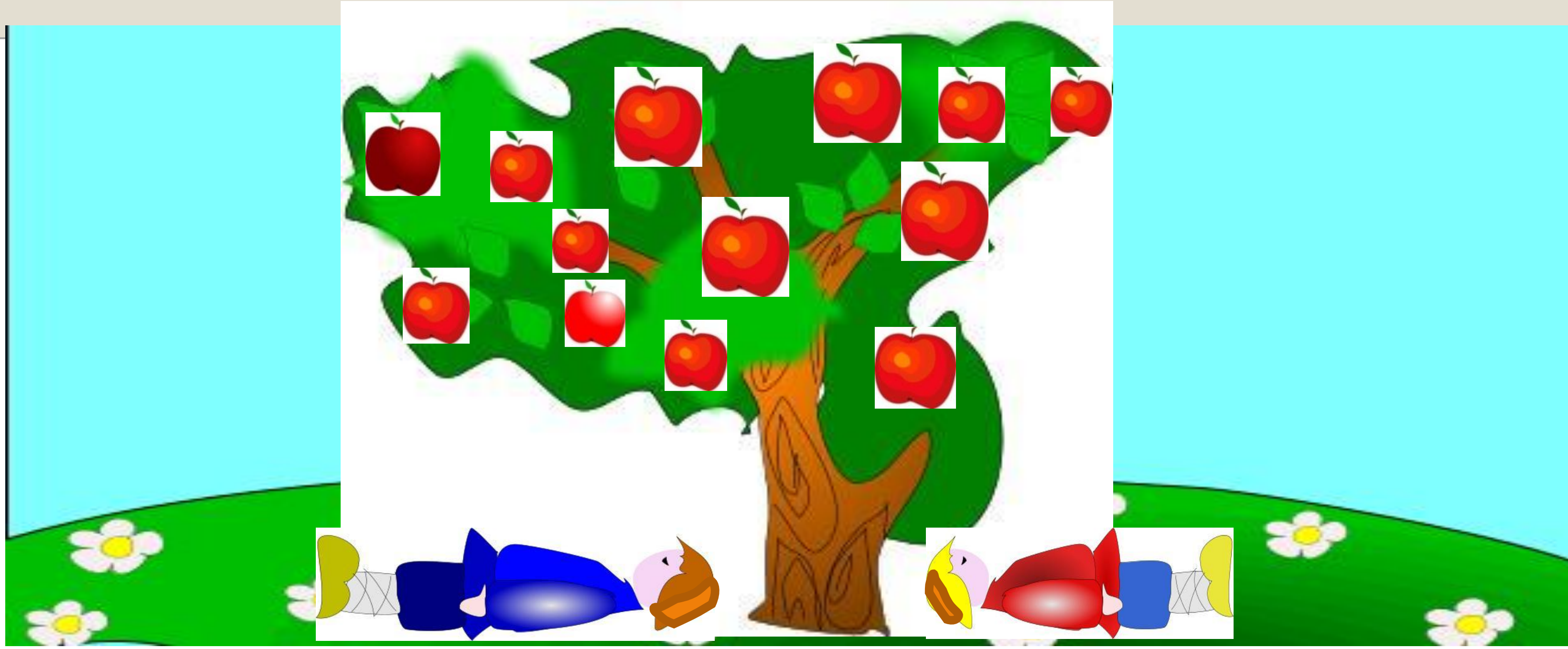

Болар шулай дип алма агачының күләгәсенә кереп ятканнар, ди. Байтак яткач, Олысы, карыны ачканга чыдый алмагач, тагын әйткән, ди:

-Ай, авызыма бер генә алма төшсәче! – дигән, ди. Кечесе әйткән, ди:

-Авызга төшсә, аны иренмичә ашыйсы да бар бит әле, мин булсам, авызыма төшсә дә чәйнәмәс идем, дигән, ди.

Шулай итеп, алар ач көе өйләренә кайтып киткәннәр, ди.